

แนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2*
GUIDELINES THE MITIGATING THE LEARNING LOSSES OF SMALL SIZE
SCHOOLS UNDER THE KALASIN PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 2

วรัญญา ประพันธ์¹, พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ²
Waranya Prapan¹, Pacharawit Chansirisira²
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม^{1,2}
Faculty of Education, Mahasarakham University^{1,2}
Email : 64010581048@msu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2) ศึกษาแนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 175 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วน ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 และประเมินแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียน สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวม 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้และรูปแบบการสอนใหม่ และความต้องการจำเป็นในการลดภาวะ

ถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การออกแบบกระบวนการ จัดการเรียนรู้และรูปแบบการสอนใหม่ การส่งเสริมและพัฒนากิจการจัดการเรียนรู้ของครู การส่งเสริม การใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการ เรียนรู้ 2. แนวการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 มีองค์ประกอบ 4 ด้าน มีแนวทาง 26 แนวทาง ได้แก่ ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ มี 8 แนวทาง ด้านการส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน มี 6 แนวทาง ด้านการส่งเสริมและพัฒนากิจการจัดการเรียนรู้ ของครู มี 6 แนวทาง และด้านการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้และรูปแบบการสอนใหม่ มี 6 แนวทาง โดยแนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้โดยรวมมีความเหมาะสมระดับมากที่สุด และ ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาแนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนใน โรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 ระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : แนวทาง; การลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้; โรงเรียนขนาดเล็ก

ABSTRACT

This research aimed to 1) study current conditions, desirable conditions, and the needs assessment of mitigation of the learning losses of small-size schools under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2. 2) study guidelines for mitigating the learning losses of small-size schools under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 by using mixed methods. The research method was divided into 2 phases: Phase 1 was to study current conditions, desirable conditions, and the needs assessment of mitigation of the learning losses of small-size schools under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2. The samples were 175 school administrators, teachers, and Basic Education School Board Committee under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 selected through stratified random sampling. The research instrument was a scaling questionnaire. Phase 2 was to study guidelines for mitigating the learning losses of small-size schools under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 evaluating the guidelines by 5 experts selected through the purposive sampling technique. The research instruments were an interview form and an evaluation form on the suitability and feasibility of the guidelines for mitigating the learning losses of learners. Data were analyzed by using mean, standard deviation, and modified priority index.

The results showed that; 1. The current conditions of mitigation of the learning losses of learners under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 in 4 areas overall were at the moderate level. The highest average aspect was participatory

construction in learning management. The desirable conditions of mitigation of the learning losses of small-size schools under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 overall were at a high level. The highest average aspect was the design of the learning management process and the new teaching model. The needs assessment of mitigation of the learning losses of small-size schools under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 were ordered from most to least; the design of the learning management process and new teaching model, promotion and development of teacher learning management, promotion of technological media usage to improve educational quality in schools, and participatory construction in learning management.

2. Guidelines for mitigating the learning losses of small-size schools under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 consisted of 4 components and 26 guidelines: 8 guidelines for participatory construction in learning management, 6 guidelines for the promotion of technological media usage to improve educational quality in schools, 6 guidelines for the design of the learning management process and new teaching model, and overall guidelines for mitigating the learning losses were at the most suitable level. The usage possibility for developing guidelines for mitigation of the learning losses of small-size schools under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 was at the highest level.

Keywords : Guidelines; The mitigating the learning losses; Small size schools

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้เป็นประเด็นที่เกิดขึ้นอยู่เสมอและเกิดขึ้นมาอย่างยาวนานแล้ว ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันด้วยปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ อาทิ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี จนเป็นที่สนใจและจับตามองจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและเห็นความสำคัญของการศึกษา และภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ยิ่งเด่นชัดยิ่งขึ้นเมื่อเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไปทั่วโลก ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อการพัฒนาประเทศ และระบบการศึกษา ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning loss) หรือการสูญเสียการเรียนรู้ เนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดทำให้สถานศึกษาทุกระดับต้องหยุดเรียนในบางช่วง เป็นภาวะของการเสียโอกาสในการเรียนรู้ที่มีผลทำให้ทักษะต่าง ๆ ที่เด็กควรจะได้รับตามช่วงวัยสูญเสีย ส่งผลต่อพัฒนาการด้านภาษาและการสื่อสาร ทักษะด้านความสัมพันธ์จากการที่เด็กบางรายอยู่บ้านจนชิน เมื่อต้องไปโรงเรียนอาจเกิดการกลัวการไปโรงเรียน เด็กขาดระเบียบวินัยความรับผิดชอบ โดยเฉพาะในเด็กระดับอนุบาล และประถมศึกษา ที่ขาดการพัฒนาทักษะการเข้าสังคม และทักษะด้านวิชาการอ่านเขียน (ยศวีร์ สายฟ้า, 2565) ส่งผลให้ผู้เรียนไม่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามที่ได้รับในระบบสถานศึกษาอย่างสมบูรณ์ ครูผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนและวิธีการจัดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแพลตฟอร์มในการจัดการเรียนรู้ให้เป็นรูปแบบออนไลน์ (Online learning) หรือห้องเรียนเสมือนจริงมากขึ้น นอกจากผู้บริหาร

สถานศึกษาและครูที่จะต้องอุทิศและทุ่มเทพลังความสามารถเพื่อจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนแล้ว พ่อแม่หรือผู้ปกครองรวมถึงสมาชิกในครอบครัวที่มีส่วนเกี่ยวข้องก็จำเป็นต้องสนับสนุนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนด้วยเช่นกัน

จุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ข้อที่ 1 ว่าด้วยการเร่งแก้ปัญหากลุ่มผู้เรียนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา พื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนทุกระดับ รวมทั้งลดความเครียดและสุขภาพจิตของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) เพื่อแก้ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยเฉพาะปัญหาด้านการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ขาดปฏิสัมพันธ์และการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารและพัฒนาการทางความคิด ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (learning loss) เกิดขึ้นเมื่อมีอุปสรรคหรือข้อจำกัดใด ๆ ที่ปิดกั้นไม่ให้นักเรียนเข้าสู่โรงเรียนและชั้นเรียนเพื่อการเรียนรู้ได้ ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้สามารถเกิดได้จากการออกทองเที่ยวของนักเรียนในช่วงปิดภาคฤดูร้อน การประท้วงหยุดงานของครู การเกิดสภาพอากาศที่เลวร้าย การเกิดวิกฤตทั้งในด้านส่วนตัวของนักเรียน วิกฤตด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ หรือแม้แต่ภัยโรคระบาดอย่างเช่นในปัจจุบัน (Alban Conto et al., 2021)

สำหรับประเทศไทย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานการณ์โควิด-19” และพบว่าภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนไทยเกิดขึ้นในหลายมิติและในหลายวงวิสัยสภาพปัญหาของภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 พบว่า 1) เกิดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ด้านความรู้ 2) เกิดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ด้านทักษะการอ่านและคณิตศาสตร์ 3) คุณลักษณะของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ไม่กล้าตอบคำถาม การขาดการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และ 4) ทักษะชีวิต สัมพันธภาพ และการทำงานร่วมกับผู้อื่นลดลง ส่วนสาเหตุของภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษา มีสาเหตุมาจาก 1) การขาดแรงจูงใจ ความสนใจ และความมั่นใจของนักเรียนลดลง 2) การขาดความเข้าใจและขาดการสนับสนุนของผู้ปกครอง 3) สัมพันธภาพระหว่างครู-นักเรียนที่ลดน้อยลง และ 4) ความไม่พร้อมของสื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีในการเรียนรู้ ผลการเปรียบเทียบภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามขนาดสถานศึกษา ภาพรวมของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดสถานศึกษา ได้แก่ ขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ พบว่าโดยรวมผู้เรียนมีการรับรู้ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนภาพรวมของภาวะถดถอยเชิงคุณลักษณะของการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีความเครียด/ความกังวลในการเรียนสูงที่สุด รองลงมาคือ ความพยายามในการเรียนลดลง และการไม่สามารถปรับตัวในการเรียนได้ตามลำดับ ผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีความเครียด/ความกังวลในการเรียนสูงที่สุด รองลงมาคือ ความพยายามในการเรียนลดลง และการขาดแรงจูงใจในการเรียนตามลำดับ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565)

แม้ว่าจะมีความพยายามในการจัดการเรียนการสอนในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มความเร็วอินเทอร์เน็ต หรือการผสมผสานเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ตลอดจนการลดขนาดห้องเรียนในโรงเรียน

ลง แต่การแพร่ระบาดได้ส่งผลกระทบต่อภาพรวมของคุณภาพการเรียนการสอน จำนวนเด็กที่ขาดเรียนก็เพิ่มขึ้นทั้งในการเรียนในห้องเรียนและการเรียนออนไลน์ เด็กนักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานที่แตกต่างกัน จำนวนหนึ่งที่ไม่บรรลุเป้าหมายในการเรียนรู้ และไม่ได้รับการดูแล ทำให้เกิดช่องว่างทางการศึกษา โดยที่ผ่านมามีปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทยก็มีมาช้านาน เมื่อเจอกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด19 ยิ่งเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดช่องว่างมากยิ่งขึ้น แม้นโยบายทางการศึกษาจะต้องการให้เกิดความเท่าเทียมกันก็ตาม แต่วิธีปฏิบัติจริงกลับเป็นการสร้างความแตกต่าง ตั้งแต่เรื่องงบประมาณของแต่ละโรงเรียน ที่ให้ทุกโรงเรียนเท่ากันหมด ในขณะที่ความต้องการของแต่ละโรงเรียนแตกต่างกัน จึงเป็นการสร้างความด้อยโอกาสให้กับโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลเกิดความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้นเมื่อต้องใช้อุปกรณ์ในการเรียนเพิ่ม รวมไปถึงการจัดการศึกษาที่ต่างกันของโรงเรียนขนาดใหญ่ ที่มีความพร้อมมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ทำให้เด็กส่วนหนึ่งต้องประสบกับปัญหาภาวะถดถอยทางการศึกษามากขึ้น (วิจารณ์ พานิช, วิมลศรี ศุภสิริวรรณ, 2563) ในการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้จึงควรให้ความสำคัญกับโรงเรียนขนาดเล็กเป็นอย่างมาก เนื่องจากความไม่พร้อมในหลายปัจจัยดังที่กล่าวมาข้างต้น

การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กมีอุปสรรคในหลายด้าน สรุปลักษณะของโรงเรียนขนาดเล็ก มีสภาพปัญหาที่คล้ายคลึงกัน คือ ปัญหาด้านการบริหารจัดการ มีจำนวนประชากรลดลง อัตราครูต่อนักเรียนในแต่ละระดับชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน และครูไม่ครบชั้น หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับนักเรียน สื่อการสอนและแหล่งการเรียนรู้มีจำนวนจำกัด โรงเรียนขนาดเล็กที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจำนวนน้อย อาคารเก่าโรงเรียนไม่สามารถระดมทรัพยากรจากผู้ปกครอง และชุมชนได้มากนัก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่จะต้องใช้หลักการบริหารที่เหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทของโรงเรียน อีกทั้งการประสานความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะการศึกษาในปัจจุบันที่กำลังเผชิญภาวะถดถอยทางการเรียนรู้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษาและขยายโอกาสทางการศึกษา สภาพการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกโดยรวมสภาพแวดล้อมภายในมีจุดแข็งมากกว่าจุดอ่อน และสภาพแวดล้อมภายนอกมีปัจจัยที่เป็นโอกาสมากกว่าอุปสรรค สถานภาพจึงอยู่ในลักษณะ “เอื้อและแข็ง” จึงได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบทิศทางการดำเนินงานให้บรรลุตามนโยบาย ยุทธศาสตร์/จุดเน้น และเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2, 2564)

การสร้างการรับรู้และความตระหนักเกี่ยวกับวิกฤติคุณภาพการศึกษาของไทย สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาการศึกษาไทยหลังยุคโควิด จุดเน้นความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาและมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้แก่ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการฟื้นฟูคุณภาพการเรียนรู้นำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการกำหนดกิจกรรมและการดำเนินงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการจำเป็น โดยคำนึงถึงความพร้อมและความแตกต่างกันตามขนาดสถานศึกษา นอกจากนี้ยังต้อง

ให้ความสำคัญกับเรื่องความร่วมมือในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกันระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีทรัพยากรพร้อมมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก การฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ต้องทำทั้งระบบ และมีการประสานความร่วมมือกับหลายภาคส่วน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และเพื่อให้การศึกษาสามารถขับเคลื่อนดำเนินต่อไปได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาแนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ทำให้ได้แนวทางที่เกี่ยวข้องกับการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กนำไปสู่การลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพ

3.2 ได้แนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 นำไปสู่การลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เรื่อง แนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ใช้วิธีดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 175 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วน ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 และประเมินแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบ

สัมภาระ และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียน สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

5. ผลการวิจัย

5.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมทั้ง 4 ด้าน

แนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	\bar{X}	S.D.	แปลความหมาย	\bar{X}	S.D.	แปลความหมาย
1. การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้	3.14	0.16	ปานกลาง	4.09	0.02	มาก
2. การส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน	3.09	1.12	ปานกลาง	4.06	0.75	มาก
3. การส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู	2.98	1.17	ปานกลาง	3.98	0.68	ปานกลาง
4. การออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้และรูปแบบการสอนใหม่	3.11	1.14	ปานกลาง	4.26	0.63	มาก
โดยรวม	3.08	0.49	ปานกลาง	4.10	0.34	มาก

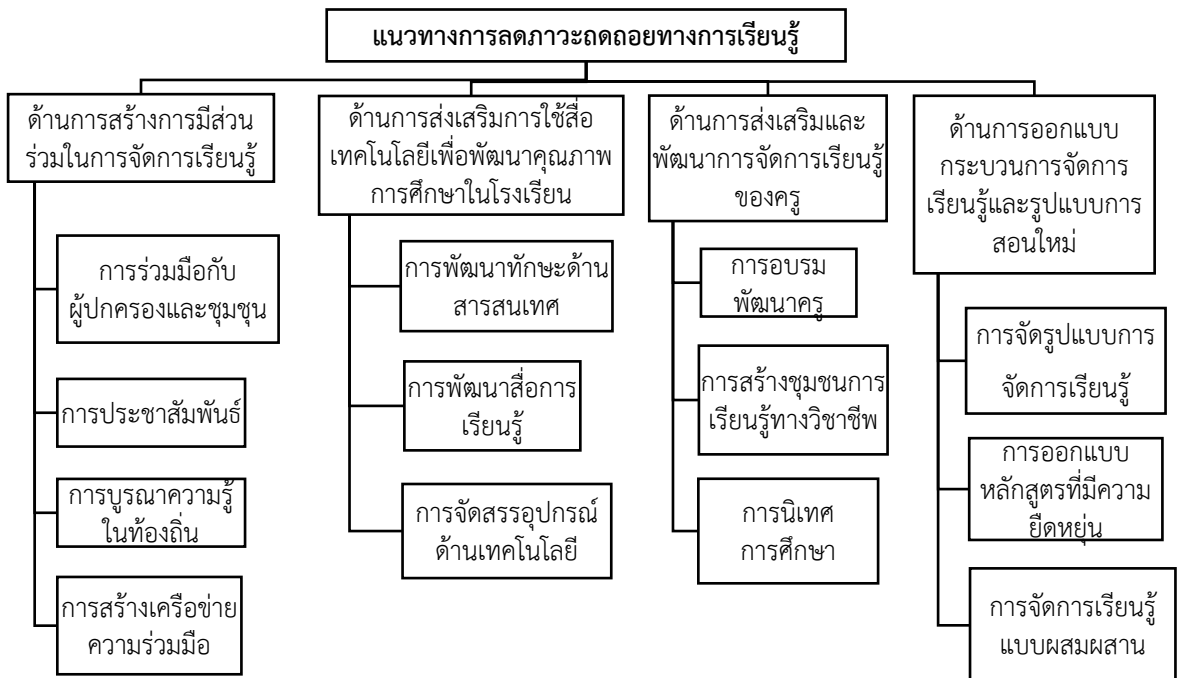
จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทั้งสี่ด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากสามด้าน และระดับน้อยหนึ่งด้าน

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นปรับปรุง ($PNI_{modified}$) และลำดับความต้องการจำเป็นโดยรวม

การลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้	D	I	PNI _{modified}	ลำดับความ ต้องการจำเป็น
1. การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้	3.14	4.09	0.30	4
2. การส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาในโรงเรียน	3.09	4.08	0.32	3
3. การส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของ ครู	2.98	3.98	0.34	2
4. การออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้และ รูปแบบการสอนใหม่	3.11	4.26	0.37	1

จากตารางที่ 2 พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้และรูปแบบการสอนใหม่ การส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู การส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

5.2 ศึกษาแนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาจากระยะที่ 1 ผสมกับผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาจัดทำเป็นแนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 รายละเอียดดังแผนภาพ

แนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมใน

การจัดการเรียนรู้ มี 8 แนวทาง ด้านการส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมี 6 แนวทาง ด้านการส่งเสริมและพัฒนากิจการจัดการเรียนรู้ของครูมี 6 แนวทาง และด้านด้านการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้และรูปแบบการสอนใหม่ มี 6 แนวทาง รวมทั้งสิ้น 26 แนวทาง ทั้งนี้ แนวทางที่ได้มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาแนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75 และ 4.51 ตามลำดับ

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ ดังนี้

6.1 สภาพปัจจุบันของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวม 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้และรูปแบบการสอนใหม่ และความต้องการจำเป็นในการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้และรูปแบบการสอนใหม่ การส่งเสริมและพัฒนากิจการจัดการเรียนรู้ของครู การส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการจัดการศึกษาในช่วงสถานการณ์วิกฤติของโรคระบาดและการพัฒนาการศึกษาหลังยุคโควิด-19 (Post-COVID) ส่งผลให้เกิดการปรับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน และการปรับบทบาทของครูผู้สอน อีกทั้งเทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างโอกาสการเรียนรู้ และพัฒนาการศึกษา ซึ่งจากการศึกษาพบว่าช่วงที่ผ่านมา การปรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอย่างกะทันหันของโรงเรียน ครู นักเรียน และผู้ปกครอง มีอุปสรรคมากมาย ดังที่ ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาถ (2564) กลางว่า ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ที่เกิดในช่วงการเรียนแบบทางไกลจะเกิดแบบไม่สมดุล เช่น กลุ่มเด็กยากจน กลุ่มด้อยโอกาสจะได้รับผลกระทบมากกว่ากลุ่มเด็กที่มีฐานะที่ดีกว่า ยิ่งเด็กยากจนก็ยิ่งมีโอกาสที่จะหลุดจากระบบการศึกษามากกว่าเด็กกลุ่มอื่น งานวิจัยในสหรัฐอเมริกาพบว่าเด็กที่สามารถเรียนแบบออนไลน์ได้ดีในช่วงสถานการณ์โควิด-19 คือเด็กที่เรียนในห้องเรียนได้ดีอยู่แล้ว แต่เด็กกลุ่มระดับกลางหรือระดับล่างในห้องเรียน เมื่อเรียนออนไลน์ก็จะเกิดถดถอยทางการเรียนรู้ที่รุนแรง ทำให้ยิ่งถูกทิ้งห่าง สำหรับประเทศไทยนั้น เมื่อเกิดโควิดก็จะยิ่งทำให้สถานการณ์ความยากจนของการเรียนรู้ของประเทศแย่ลงกว่าเดิม อันจะนำไปสู่ความสูญเสียของทรัพยากรมนุษย์ของเขาและรายได้อนาคตคุณภาพชีวิต รวมไปถึงระดับความเจริญทางเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ จึงเป็นโจทย์ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ เพื่อให้การศึกษาสามารถเดินหน้าต่อไปได้ ดังที่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) เสนอมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ RECOVER ดังนี้

ไว้ทั้งหมด 6 มาตรการ ได้แก่ 1) Redesigning new learning process ออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ใหม่ที่ตอบสนองบริบทความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของผู้เรียน 2) Empowering teachers and principals เสริมพลังพัฒนาครู และผู้บริหารสถานศึกษา 3) Collaborating effective learning สร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพระหว่างสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 4.) Open educational resources พัฒนาค้นคว้าดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้แบบเปิดและเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา 5) Valuing positive attitudes and สร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และสุขภาวะที่ดีของผู้เรียนทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต 6. Elevating learning with EdTech ยกกระดับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ และ 7) Regarding safety and welfare จัดสวัสดิการความปลอดภัย และสร้างขวัญและกำลังใจ จะเห็นได้ว่า นักเรียนแต่ละกลุ่มที่มีความไม่เท่ากัน จะมีภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน การพัฒนาแนวทางเพื่อลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนก็ย่อมแตกต่างกันตามสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น

6.2 แนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ 2) การส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู และ 4) การออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้และรูปแบบการสอนใหม่ ความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากแนวทางการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้เน้นการดำเนินการร่วมกันอย่างเป็นระบบทั้งผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่ตระหนักถึงความสำคัญของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ นำไปสู่การลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ ดังที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา (2563) กล่าวว่า การออกแบบการเรียนรู้ในยุคปกติใหม่ (New normal) มีจุดเน้นอยู่ที่การทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพที่เป็นการเรียนรู้เชิงลึก คือ รู้จริง รู้ชัด นำไปประยุกต์ใช้ และสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ การออกแบบการเรียนรู้ที่จะตอบสนองจุดเน้นดังกล่าวควรดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีการกำหนดนโยบายการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาการจัดลำดับคุณภาพของโรงเรียน

7.1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ควรมีการจัดโครงการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวกับการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้และกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคลากรได้มีการพัฒนาตนในการปฏิบัติงาน และเล็งเห็นถึงความสำคัญของการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.2.1 จากผลการวิจัยพบว่าหากจะลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ควรเน้นไปที่การ ออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้และรูปแบบการสอนใหม่ที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และนักเรียน

7.2.2 สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการใช้แนวทางการลดภาวะ ถดถอยทางการเรียนรู้ด้วยการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อลดภาวะ ถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียน

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้สามารถนำไปพัฒนาจากแนวทางการลดภาวะถดถอย ทางการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดเล็ก สู่การลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในระดับชั้นเรียน หรือระดับ ผู้เรียนรายบุคคล

7.3.2 สภาพภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนอาจมีความแตกต่างกันตามช่วงเวลา และบริบทของสถานศึกษา ดังนั้น เมื่อเวลาผ่านไปอาจทำการศึกษาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของ ผู้เรียน เพื่อพัฒนาแนวทางในการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

8. บรรณานุกรม

- ภูมิศรีธัญญ์ ทองเลี่ยมนาถ. (2564). **สำรวจผลกระทบ COVID-19 จุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของการศึกษาโลก**. สืบค้นเมื่อ 7 กรกฎาคม 2565, . จาก <https://www.eef.or.th/article1-02-01-211>.
- ยศวีร์ สายฟ้า. (2565). **Learning Loss ภาวะการณ์เรียนรู้ถดถอย**. สืบค้นเมื่อ 6 สิงหาคม 2565. จาก <https://research.eef.or.th/learning-loss-recession/>
- วิจารณ์ พานิช, วิมลศรีศุชิวรรณ. (2563). **ครูเพื่อศิษย์ สร้างการเรียนรู้สู่ระดับเชื่อมโยง**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล. (2563). **การออกแบบการเรียนรู้ใน New normal**. กรุงเทพมหานครกรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2. (2564). **แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 ระยะ 5 ปี (ระยะแรก 3 ปี พ.ศ.2563-2565)**. กาฬสินธุ์ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ**. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). **ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). **การศึกษาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานการณ์โควิด-19 : สภาพการณ์ บทเรียน และแนวทางการ พัฒนาคุณภาพการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). **มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Alban Conto, C., Akseer, S., Dreesen, T., Kamei, A., Mizunoya, S., & Rigole, A. (2021). Potential effects of COVID-19 school closures on foundational skills and Country responses for mitigating learning loss. **International Journal of Educational Development**. 87(202). 1-11.